

HEMŞİRELİK MESLEĞİNİN SEÇİMİNDE KRİTERLERİN ÖNEM DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ

Level Selection Criteria Determining The
Importance of Nursing Profession of: Balıkesir
University School of Health Case

Gönderim Tarihi: 02.11.2016

Kabul Tarihi: 09.12.2016

Özlem KUVAT*
Gamze AYTEKİN**

ÖZ: Meslek seçimi insan hayatı için en önemli kararlardan biri olması nedeniyle öğrencilerin çok boyutlu olarak değerlendirme yaptığı seçimlerdendir. Hemşirelik mesleği de diğer sağlık sektörü meslekleri gibi diğer mesleklerden farklı nitelikler barındırdığı için bu mesleğin seçimi farklı kriterleri içermektedir. Bu seçimin yapılmasında çok sayıda kriter ve alternatif birlikte kıyaslandığı için çok kriterli karar verme problemi olarak ele alınabilir. Analitik hiyerarşi Prosesi (AHP) Yöntemi bu tür problemlerin ele alınmasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada Balıkesir Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu 1. Sınıf öğrencilerinin meslek seçimlerinde dikkate aldıkları kriterlerin önem düzeyleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik Eğitimi, Hemşirelik Mesleği, Çok Kriterli Karar Verme, Analitik Hiyerarşi Prosesi.

ABSTRACT: Choice of profession is among the choices that students assess in a multi-dimensional way, as it is one of the most important decisions for one's life. Choice of nursing as a profession includes various criteria because it, as does the other medicinal professions, has different qualities from the other professions. Because many criteria and alternatives are compared together while making the decision, it can be regarded as a multi-criteria decision-making problem. Analytical Hierarchy Process (AHP) is commonly used in tackling with this kind of problems. In this study, the significance levels of the criteria that first year students in Health College of Balıkesir University took into consideration in occupation choice have been defined.

Keywords: Nursing Education, Nursing Profession, Multi Criteria Decision Making, Analytic Hierarchy Process.

* Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/İşletme/Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, ohasgul@balikesir.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi/ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/İşletme/Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı, aysegamze@balikesir.edu.tr

GİRİŞ

Meslek seçimi bir kişinin hayatında kendine belli bir çalışma ve yaşam biçimini seçtiği önemli bir olaydır. Kişi seçtiği bu yolda elde edeceği başarılar ile kendini kanıtlamaya çalışmaktadır. Elde edeceği başarıların artması ve kişinin kendini mutlu hissetmesi için kişinin meslek seçimi yaparken kendi özellikleri ile meslek özellikleri arasındaki uyumu hissetmesi gereklidir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009). Her ne kadar meslekler nitelik ve sağlanan olanaklar açısından çok çeşitli olsa da kişisel özellikler de o kadar çok çeşitlilik içermektedir. Bu nedenle önemli olan kişinin kendi özelliklerine uyan ve beklentilerini karşılayabilecek mesleği seçmesidir (Ünal vd. 2008).

Meslek seçimi ülkemizde çoğunlukla kişinin kimliğini, kişiliğini bulma durumunda kaldığı lise yıllarında verilen kararlara dayalı olmaktadır. Gençlerin geleceklerini etkileyen bu kararlar çoğunlukla üniversite giriş sınavında kişisel isteklerin yanı sıra ailelerin beklentilerinin ve çevrenin etkisinin de dikkate alınmasıyla gerçekleşir (Şirin vd., 2008). Hemşirelik mesleği de ülkemizdeki gençlerin üniversite sınavlarında yoğun ilgi gösterdikleri ve üniversite giriş kontenjanlarının dolu olduğu mesleklerdendir. Hemşirelik mesleğini yapanlar, sağlık sistemi içerisinde sağlığın korunması, geliştirilmesi ve hastalık esnasında iyileştirme gibi görevleri olan meslek üyeleridir. Hemşireler bu görevleri yerine getirirken iletişim kurma, yardımcı olma, problem çözme ve eğitim süreçlerini yürütmektedirler (Şirin vd.,2008). Bu nedenle de hemşirelik öğrencilerinin de meslek hayatı boyunca mesleğin gerekliliklerini yerine getirebilmesi ve daha kaliteli bir sağlık hizmeti sunabilmesi için hemşirelik mesleğini tanıyıp, isteyerek, severek ve bilinçli bir şekilde seçmesi önemlidir (Kalkım vd. 2015).

Hemşirelik mesleğinin seçiminde etkili faktörlerden bir tanesi cinsiyettir. Belirli bir toplumda kadınlar ve erkekler bir takım ortak değerleri paylaşırsalar da kültürel olarak tanımlanan rollerine dayalı tutumların sonucu olarak benlikleri farklı gelişebilmektedir. Erkeklerin bireysel değerlerle kadınların ise hizmet ve bakıma yönelik değerlerle etkileşimde buldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca erkeklerin işe, kadınların ise ilişkiye yönelik davranışları ile çalışma tarzı ve yönetim şekli farklılıkları bulunmaktadır (Uyguç, 2003). Buna karşın hastaneler hemşirelik hizmetleri bakımından hem bay hem de bayan personele ihtiyaç duyabilmektedir. Hastanelerde duyulan bu ihtiyaç ve meslek özellikleri bu mesleği erkek öğrenciler için de cazip duruma getirmiştir.

Bu çalışmada, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu'nda gerekli izinlerin alınmasıyla 2016 yılı güz dönem başlangıcında 107 öğrencinin katılımıyla hemşirelik mesleğinin seçimi konusunda kişilik özellikleri ve meslek özellikleri kriterlerinin önem düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Önem düzeyle-

rinin belirlenmesinde kız ve öğrenciler ayrı ayrı ele alınmış, hemşirelik mesleğinin seçiminde cinsiyet farklılığının kriterler üzerindeki etkisi incelenmiştir.

HEMŞİRELİK MESLEĞİ SEÇİMİ

Hemşirelik, Türk Hemşireler Derneği Eğitim Komisyonu tarafından 1981 yılında bireyin, ailenin ve toplumun sağlığının ve esenliğinin korunması, geliştirilmesi ve hastalık halinde iyileştirilmesi amacıyla yönelik hemşirelik hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesinden ve ayrıca bu kişilerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplini olarak tanımlanmıştır (Seçim, 1996).

Hemşirelik mesleğinin taşıdığı bu özelliklerden dolayı seçim yapan üniversite öğrencilerinin tercih nedeni olmasında pek çok kriter bulunmaktadır. Bu kriterlerin literatürde yapılan çalışmalarda çoğunlukla, öğrencilerin demografik özelliklerine, hemşirelik meslek özelliklerine ve kişilik özelliklerine dayalı olarak incelendiği görülmektedir.

Hemşirelik mesleğinin seçiminde öğrencilerin hemşirelik mesleği özelliklerini ideal meslek özelliklerine uygun görmeleri, başkalarına yardım etme istekleri ile ihtiyaç duyan hastalara bakım verme özelliklerinin öne çıkardığı düşünceler etkili olmaktadır. Ayrıca, iş bulma kolaylığı, iş güvencesi olması, maaşların yüksek olması, yakın çevrenin önerileri, ailede başka hemşirelerin olması ve mesleğini yapan hemşirelerden edinilen izlenimler de önem kazanabilmektedir (Ünal vd., 2008).

Literatürde yapılan çalışmalardan Zysberg ve Berry (2005)'nin araştırması açıklayıcı faktör analizi ile meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlendiği bir çalışmadır. Ayrıca Önler ve Saraçolu (2010) bu ölçeğin (Hemşirelikte Meslek Seçimi Ölçeği, HMSÖ) Türkçe dönüşümünü yapıp, geçerlilik ve güvenilirliğini araştırmışlardır. Bu çalışmalarda etkili faktörler; yaşamsal nedenler ve mesleki uygunluk olarak ikiye ayrılmıştır. Önler ve Saraçoğlu (2010)'un ölçek önerisine göre

Mesleki uygunluk faktörleri;

- Her zaman hemşire olmak istenmesi,
- Hemşireliğin kişiliğe uygun görülmesi,
- Her zaman insanlara yardım etmek istenmesi,
- Kendini ifade edebileceği bir iş yapmak istemesi,
- Hemşireliğin kariyer fırsatı olarak düşünülmesi,
- Çevresindeki insanların iyi bir hemşire olacağını söylemesi,
- Hemşireliğin insanların gözünde saygın meslek olması,

- Hemşirelik alanında lider olabileceğini düşünmesi,
- Hemşireliğin ailesine ve kendisine uygun görülmesi,
- Hemşireliğin yarı zamanlı vardiyalı olma koşullarının cazip bulunması,
- Gereksinimleri karşılayacak meslek olarak görülmesi iken.

Yaşamsal faktörler;

- Başka bir yapamamak,
- Hemşirelikten farklı seçim şansının olmaması,
- İşsiz kalmayacağını düşünmek,
- İyi para kazanacağını düşünmek,
- Hemşirelik dışında başka bir iş yapamayacağını düşünmektir.

Zysberg ve Berry (2005)'nin çalışmasında ayrıca, mesleğin kariyer danışmanlığı tarafından önerilmiş olması, ailede başka hemşire ya da sağlık çalışanının olması, ilgili alanda zaten çalışılması faktörleri de bulunmaktadır. Ayrıca, Zysberg ve Berry (2005) ile uygulama çalışmasını gerçekleştirirken cinsiyet farklılığının etkisini de araştırmış, yaşamsal faktörlerde de mesleki uygunluk faktörlerinde de erkeklerin daha yüksek ortalama değerine sahip olduklarını göstermiştir. Bayanlar için en çok fark yaratan faktör çevresindeki insanların iyi bir hemşire olacağını söylemesidir (Zysberg ve Berry, 2005).

Burada yer alan kriterlerin bazılarının ve farklı kriterlerin de değerlendirildiği pek çok çalışma literatürde mevcuttur. Kersten vd. (1991) öğrencilerin bir kariyer seçimi olarak hemşireliği seçimlerinde motive eden faktörleri araştırmışlar, insanlara yardım etme, duygusal gereksinimler, iş fırsatları, finansal olanaklar, hastalıklar ve bilime karşı ilgi nedenleri arasında en önemlisinin insanlara yardım isteğinin olduğunu belirlemişlerdir. Rognstad (2002) çalışmasında insanlara yardım etme, yararlı bir şeyler yapma, iş güvenliği motive edici özelliklerinin en önemli faktörler olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin hemşirelik kariyer seçimindeki etkili faktörlerin belirlenmesi için Law ve Arthur (2003) Hong Kong, Dal vd. (2009) Kuzey Kıbrıs uygulaması yapmıştır.

Türkiye'de de bu konuda yapılan çalışmalar mevcuttur. Önder vd. (2014) yılı çalışması bir Sağlık Meslek Lisesinde gerçekleştirilmiş ve ailelerin tercihleri için akademik personel, hemşirelik mesleğini isteme, iş garantisi önem kazanırken, öğrenci tercihleri için de hemşirelik okulunun güvenliği ve hemşirelik mesleğinin geliri önem kazanan kriterler olmuştur. Ergün ve Güzel (2016)'in çalışmasında öğrencilerin hemşirelik mesleğini tercih etme sebebi olarak mezuniyet sonrası işsiz kalmayacaklarını düşünmeleri ve insanlara yardım etme istekleri öne çıkmıştır. Şirin vd. (2008), Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekö-

kulu'nda gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçmelerinde kendi isteğinin, ailesinin etkisinin, üniversiteye girebilme düşüncesinin, kolay iş bulabilme durumlarının önemini belirtmişlerdir. Zencir ve Eşer (2016)'nın çalışmasında öğrencilerin hemşirelik mesleğini isteyerek seçmeleri ile seçme nedenleri ve bu mesleğe yönelik tutumları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada ise literatürde ele alınan faktörlerin de değerlendirilmesiyle yüksek okul öğretim üyelerinin de görüşleri alınarak öncelikle hemşirelik mesleğinin seçiminde öğrenciler tarafından önemli olabilecek kriterler belirlenmiştir. Bu kriterlere ilişkin gruplandırma yapılarak meslek seçimi kararını etkilediği düşünülen etmenler, meslek özellikleri ve kişilik özellikleri olarak ikiye ayrılmıştır. Meslek özellikleri;

- İş Bulma Olanakları,
- Sosyal Statü Sahibi Olmak,
- Medyadaki Hemşirelik Algısı,
- Çalışma Koşulları,
- İşin Çeşitlilik İçermesi,
- Uzmanlaşmaya Açık Olması,
- İş Geliri iken;

Kişilik özellikleri;

- Mesleği İstemek,
- Sağlık Konusuna İlgili Olmak,
- Alınan Sınav Puanı,
- Ailenin Önermesi,
- Yakın Çevrenin Önermesi,
- İnsanlara Yardım Etme İsteği,
- Hemşirelerden Edinilen İzlenimler olarak ele alınmıştır.

Daha sonra öğrencilerden bu kriterler arasında kişisel yargılarına dayalı olarak ikili karşılaştırmalar yapmaları istenmiştir. Bu kriterlerin önem derecelerinin belirlenmesi için çok kriterli karar verme yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi kullanılmıştır. Analitik Hiyerarşi Prosesinin kullanılmasının avantajı karşılıklı kıyaslamaları içermesi ve sonuç olarak bütünsel önem sıralaması yapabilmesidir. Bu değerlendirmelerin yapılmasında kız ve erkek öğrenciler için farklı sıralamaların gerçekleştirilebileceği düşünülerek ayrı ayrı değerlendirme yapılmıştır. Bu nedenle, toplumda hemşirelik mesleğinin daha çok kadın mes-

leği olması kanısına karşın cinsiyet temelinde öğrencilerin hemşirelik mesleğinin seçimi sırasında dikkat ettikleri etkenler ve mesleğe karşı olan tutumları incelenmiştir.

Ayrıca; demografik sorular ile öğrencinin mesleği isteyerek seçip seçmediği, kaçınıcı sırada seçtiği, Sağlık Meslek Lisesi mezunu olup olmadığı, yakın çevresinde sağlık çalışanı ve hemşire olup olmadığı araştırılmıştır. Bu karşılaştırma ve çoktan seçmeli soru yanıtları sayesinde hemşirelik mesleği seçimini yeni yapmış öğrencilerin hangi özellikleri barındırdıkları ve hangi kriterleri daha önemli gördükleri araştırılmıştır.

ANALİTİK HİYERARŞİ PROSESİ İLE ANALİZ

Analitik Hiyerarşi Prosesi yöntemi alt düzeydeki tüm öğelerin üst düzey öğesi üzerindeki göreceli etkileri açısından ikişerli olarak karşılaştırılıp bir matris oluşturulmasına ve bu matrisin en büyük özdeğere sahip özvektörünün bulunmasına dayanmaktadır. Bu matristeki hesaplanan özvektör öncelik sıralarının belirlenmesinde, özdeğer ise yargının tutarlılığının ölçülmesinde kullanılmaktadır (Evren ve Ülengin, 1992). İşlem aşamaları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Timör, 2001):

1. Karşılaştırma matrisinin oluşturulması,
2. Elde edilecek matrisin öncelikler vektörüne dönüştürülmesi,
3. Uyum oranının hesaplanması.

Karşılaştırma matrisinin oluşturulması

AHP için ele alınan problemin hiyerarşik olarak gösteriminden sonra karar alma bakımından etkili olabilecek bütün faktörler üzerinde ayrı ayrı yargı sahibi olunabilir. Bunun en etkin biçimi öğeleri ikişer ikişer ele alıp değerlendirmektir. İşlemleri gerçekleştirmede öncelikle bir karşılaştırma matrisi oluşturulur. Elimizde n adet karşılaştırma öğesi olduğunu düşünürsek (A_1, A_2, \dots, A_n) ve her birinin önem sırası w_1, w_2, \dots, w_n olursa bu önem düzeylerini Tablo 1'deki gibi bir matrisin satırı şeklinde yazmak mümkündür (Evren ve Ülengin, 1992).

Tablo 1: İkili Karşılaştırma Matrisi

	A_1	A_2	A_n
A_1	w_1/w_1	w_1/w_2		w_1/w_n
A_2	w_2/w_1	w_2/w_2		w_2/w_n
....				
A_n	w_n/w_1	w_n/w_2		w_n/w_n

Burada A matrisi $A=(a_{ij})$ $a_{ij} = w_i / w_j$ $i, j = 1, 2, \dots, n$ iken şeklinde pozitif elemanları olan bir matristir. $a_{ji} = 1 / a_{ij}$ Burada karşılıklı özelliğe sahip elemandır (Saaty, 1990).

A matrisinde yer alacak önem düzeylerini belirlemek için ise, Tablo 2'deki değerler kullanılabilir (Saaty, 2008).

Tablo 2: Sayıların Anlamları (Saaty, 2008)

Önem	Tanımlama	Açıklama
1	Eşit Önemli	İki kriter amaca eşit derecede katkı sağlamaktadır.
2	Az Önemli	
3	Ortalama Önemli	Deneyim ve görüşler bir kriteri biraz daha desteklemektedir.
4	Ortanın Üstü Önemli	
5	Güçlü Önemli	Deneyim ve görüşler bir kriteri çok daha fazla desteklemektedir.
6	Oldukça Güçlü Önemli	
7	Çok Güçlü Önemli	Bir kriter diğerine göre oldukça baskın derecede önemlidir.
9	Son Derece Önemli	Kanıtlar bir kriteri en yüksek en yüksek onayla desteklemektedir.

Elde edilecek matrisin öncelikler vektörüne dönüştürülmesi

İkili karşılaştırmalar ile elde edilen öncelik değerlerinin birbirleriyle olan matematiksel ve mantıksal ilişkisi karşılaştırmaların tutarlılığı ile ifade edilebilir (Göksu ve Güngör, 2008). Karşılaştırmalardaki tutarlılığın sağlanması için A matrisinin en büyük özdeğerinin (λ_{enb}), matris büyüklüğünü ifade eden n değerine eşit olması gerekir. Bu durum aşağıdaki koşul ile sağlanmalıdır (Saaty, 1990):

$$a_{jk} = a_{ik} / a_{ij}, \quad i, j, k = 1, 2, \dots, n$$

Karşılaştırmaların yapılmasının ardından kriterlerin göreceli önemlerinin hesaplanmasında her bir satırın geometrik ortalaması alınarak " w_i " sütun vektörü oluşturulur. Elde edilen sütun vektörü normalleştirilerek, göreceli önemler vektörü (göv) " W_i " elde edilir. Matristeki her bir satır göv ile çarpılır ve V_2 sütun vektörü (tö) hesaplanır. Bir sonraki aşamada bu vektörün her bir elemanı, göv içinde karşı gelen elemana bölünerek (tö/göv) V_3 vektörü belirlenmektedir, V_3 sütun vektörüne ilişkin aritmetik ortalama ise en büyük özdeğer olan (λ_{enb}), değerini vermektedir. (Özdemir, 2002). Özdeğerin belirlenmesi için yapılan hesaplamalara ilişkin formülasyon aşağıda verilmektedir (Saaty, 1990):

$$Aw = \begin{bmatrix} 1 & w_1/w_2 & \cdot & w_1/w_n \\ w_2/w_1 & 1 & \cdot & w_2/w_n \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ w_n/w_1 & w_n/w_2 & \cdot & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} w_1 \\ \cdot \\ \cdot \\ w_n \end{bmatrix} = nw$$

$$Aw = \lambda_{enb} w$$

$$a_{ij} = w_i / w_j, \quad i, j = 1, 2, \dots, n$$

Uyum oranının hesaplanması

AHP tamamlanmasındaki son işlem, tutarlılığın göstergesi (CI) ile tutarlılık oranının consistency ratio (CR) bulunmasıdır. Kullanılan formüller ve 1-10 boyutu arasındaki matrisler için kullanılan rassallık endeksi (random consistency index, RI) değerlerine ilişkin tablo aşağıda verilmektedir (Özdemir, 2002):

$$\text{Tutarlılık Göstergesi (CI)} = (\lambda_{enb} - n) / n - 1$$

$$\text{Tutarlılık Oranı} = \text{Tutarlılık Göstergesi} / \text{Rassallık Endeksi}$$

Tablo 3: Rassallık Endeksi Değerleri

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Rassallık Endeksi	0	0	0,58	0,90	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49

Uyum oranının %10 dan küçük olması iyi sonuç olarak adlandırılmaktadır (Timör, 2001).

ARAŞTIRMA BULGULARI

Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın verileri Balıkesir Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu'nda gerekli izinlerin alınmasıyla 2016 yılı güz dönem başlangıcında yeni kayıt yapan 140 sayıda öğrenci içinden veri alınabilen 107 öğrencinin katılımıyla elde edilmiştir. 107 öğrencinin 36'sı erkek 71 tanesi de kız öğrencidir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak demografik özelliklerin belirlenmeye çalışıldığı çoktan seçmeli sorulardan oluşan anket bölümünden ve mesleki ve kişisel kriterlerin kıyaslandığı puanlama bölümünden oluşan bir form kullanılmıştır. Bu formun hazırlanmasında konu ile ilgili uzmanların bilgisine başvurulmuş, ilgili literatür incelenmiş ve özellikle Zysberg ve Berry (2005), Öner ve Saraçolu (2010), Dal vd. (2009), Önder vd. (2014) kaynaklarından yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler MS Excel ve SPSS programları ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen demografik özelliklere ilişkin veriler aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

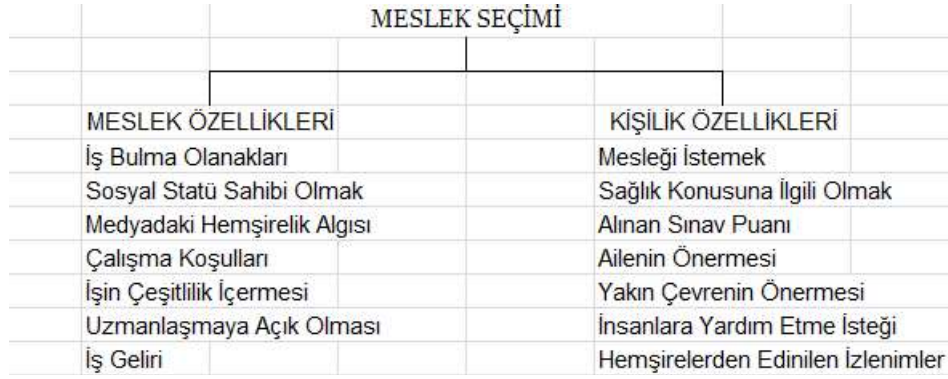
Tablo 4: Demografik Özellikler

		Erkek	%	Kız	%	Toplam
Mesleği isteyerek mi seçtiniz?	Evet	27	75,00	53	74,65	80
	Hayır	9	25,00	18	25,35	27
Kaçınıcı sırada seçtiniz?	1-5	23	63,89	54	76,06	77
	5-10	9	25,00	10	14,08	19
	10-15	3	8,33	3	4,23	6
	15-24	1	2,78	4	5,63	5
Sağlık Meslek Lisesi mezunu musunuz?	Evet	6	16,67	11	15,49	17
	Hayır	30	83,33	60	84,51	90
Yakın çevrenizde sağlık çalışanı var mıdır?	Evet	29	80,56	45	63,38	71
	Hayır	7	19,44	26	36,62	36
Yakın çevrenizde hemşire var mıdır?	Evet	26	72,22	45	63,38	71
	Hayır	10	27,78	26	36,62	36
Toplam Sayı		36	100,00	71	100,00	107

Bu sonuçlara göre; erkek öğrencilerin %75'i, kız öğrencilerin ise %74.65'i mesleği isteyerek seçtiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin mesleği 1-5 tercih sırasında seçme oranları erkeklerde % 63,89 iken kızların 76,06 dır. Öğrencilerin Sağlık Meslek Lisesi mezunu oranları erkek için %16,67, kızlarda 15,49 olmuştur. Erkek öğrencilerin %80,56'sınıyakın çevresinde sağlık çalışanı bulunurken 72,22'sinin yakın çevresinde hemşire vardır. Kızlarda ise bu oranların her ikisi de 63,38 olarak gerçekleşmiştir.

Hiyerarşik Yapının Oluşturulması

Çalışmada kullanılması uygun görülen hiyerarşik yapıya göre meslek seçimini etkileyen kriterler meslek özellikleri ve kişilik özellikleri olarak iki ayrı dala ayrılmaktadır. Meslek özellikleri ve kişilik özellikleri kendi içinde 7 kriterin değerlendirileceği bir biçimde düzenlenmiştir. Meslek seçiminde kriterlerin önem derecelerinin kız ve erkekler için farklı olabileceği göz önünde bulundurulularak analiz kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı yapılmıştır. Meslek seçimi-ne ilişkin hiyerarşik yapı Şekil 1. de verilmektedir.

Şekil 1: Meslek Seçimine İlişkin Hiyerarşik Yapı**Erkek Öğrencilerin Kıyaslamaları**

AHP kriterlerinin kıyaslamaları için formu dolduran 36 Erkek öğrencinin yargılarına göre meslek özellikleri ve kişilik özellikleri kıyaslamaları için geometri ortalama değerleri karşılaştırma matrisinde yerleştirilmiş, normalizasyon işlemi sonucunda (göv) görelî önem vektörleri hesaplanmıştır.

Meslek özellikleri için en yüksek görelî önem vektörüne sahip kriterler İş Geliri, İş Bulma Olanakları ve Çalışma Koşulları olmuştur. Elde edilen değerleri Tablo 5. te verilmektedir.

Tablo 5: Erkek Öğrenciler İçin Meslek Özellikleri Karşılaştırma

	İş Bulma Olanakları	Sosyal Statü Sahibi Olmak	Medyadaki Hemşirelik Algısı	Çalışma Koşulları	İşin Çeşitlilik İçermesi	Uzmanlaşmaya Açık Olması	İş Geliri	Görelî Önem Vektörü
İş Bulma Olanakları	1,00	3,64	4,87	1,60	2,41	1,36	0,63	0,23
Sosyal Statü Sahibi Olmak	0,27	1,00	1,79	0,56	1,19	0,94	0,34	0,09
Medyadaki Hemşirelik Algısı	0,21	0,56	1,00	0,53	0,75	0,61	0,29	0,06
Çalışma Koşulları	0,62	1,79	1,87	1,00	2,33	1,72	0,77	0,17
İşin Çeşitlilik İçermesi	0,41	0,84	1,34	0,43	1,00	0,91	0,42	0,09
Uzmanlaşmaya Açık Olması	0,73	1,07	1,64	0,58	1,10	1,00	0,51	0,11
İş Geliri	1,60	2,95	3,44	1,30	2,36	1,96	1,00	0,24
Toplam	4,85	11,86	15,94	6,01	11,13	8,51	3,96	

Kişilik özellikleri için Mesleği İstemek, İnsanlara Yardım Etme İsteği, Sağlık Konusuna İlgili Olmak kriterleri en yüksek görelî önem vektörüne sahip kriterlerdir Elde edilen değerleri Tablo 6. 'da verilmektedir.

Tablo 6: Erkek Öğrenciler İçin Kişilik Özellikleri Karşılaştırma

	Mesleği İstemek	Sağlık Konusuna İlgili Olmak	Alınan Sınav Puanı	Ailenin Önermesi	Yakın Çevrenin Önermesi	İnsanlara Yardım Etme İsteği	Hemşirelerden Edinilen İzlenimler	Göreceli Önem Vektörü
Mesleği İstemek	1,00	1,57	1,39	1,98	2,04	0,98	1,84	0,21
Sağlık Konusuna İlgili Olmak	0,63	1,00	1,08	1,24	1,54	1,15	2,05	0,16
Alınan Sınav Puanı	0,72	0,93	1,00	1,08	1,42	0,72	1,64	0,14
Ailenin Önermesi	0,50	0,80	0,93	1,00	1,48	0,95	0,94	0,13
Yakın Çevrenin Önermesi	0,49	0,65	0,70	0,68	1,00	0,80	1,18	0,10
İnsanlara Yardım Etme İsteği	1,02	0,87	1,40	1,06	1,26	1,00	2,36	0,17
Hemşirelerden Edinilen İzlenimler	0,54	0,49	0,61	1,07	0,85	0,42	1,00	0,09
Toplam	4,91	6,31	7,11	8,11	9,59	6,02	11,01	

Erkek öğrenciler için Meslek Seçimi Karşılaştırmasında Kişilik Özellikleri 0,51 göreceli önem değerine sahipken Meslek Özellikleri 0,49 önem değerine sahip olmuştur. Burada değerlerin birbirine oldukça yakın olduğu fark edilmektedir. Bu durumda da öğrencilerin kişisel yargılarına göre kişilik özellikleri ve meslek özelliklerine eşit düzeyde önem attıkları görülmektedir. Bu değerler Tablo 7.'de verilmektedir.

Tablo 7. Erkek Öğrenciler İçin Meslek Seçimi Karşılaştırma

	Kişilik Özellikleri	Meslek Özellikleri	göv
Kişilik Özellikleri	1,00	1,02	0,51
Meslek Özellikleri	0,98	1,00	0,49
	1,98	2,02	

Meslek Seçimi, Kişilik Özellikleri ve Meslek Özellikleri kıyaslamalarına ilişkin tutarlılığın belirlenmesi için λ_{enb} değeri saptanmış ve CR değerlerine göre tutarlılık değerleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 8.'de verilmektedir. Tutarlılık oranı değeri %10'dan küçük olduğu için seçimlerin tutarlı olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 8. Erkek Öğrenciler İçin Tutarlılık

	n	λ_{enb}	CI	RI	CR=CI/RI
Meslek Seçimi	2,000	2,000	0,000	0,000	-
Kişilik Özellikleri	7,000	7,091	0,015	1,320	0,012 <0,1
Meslek Özellikleri	7,000	7,137	0,023	1,320	0,017 <0,1

Erkek öğrencilerin meslek seçim kriterlerinin öncelik sırasının belirlenmesinde son aşama olarak bütünsel öncelik değerleri hesaplanmıştır. Kişilik ve Mes-

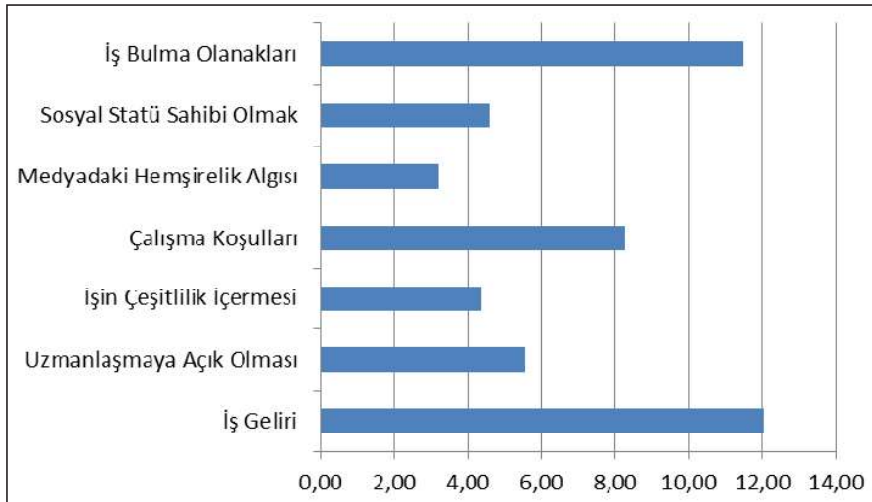
lek Özellikleri için hiyerarşinin dikkate alınmasıyla 2.ve 3. Seviyedeki önem değerlerinin çarpımıyla elde edilen bütünsel öncelik değerleri 100 ile çarpılıp önceliklerin sırası ortaya konmuştur.

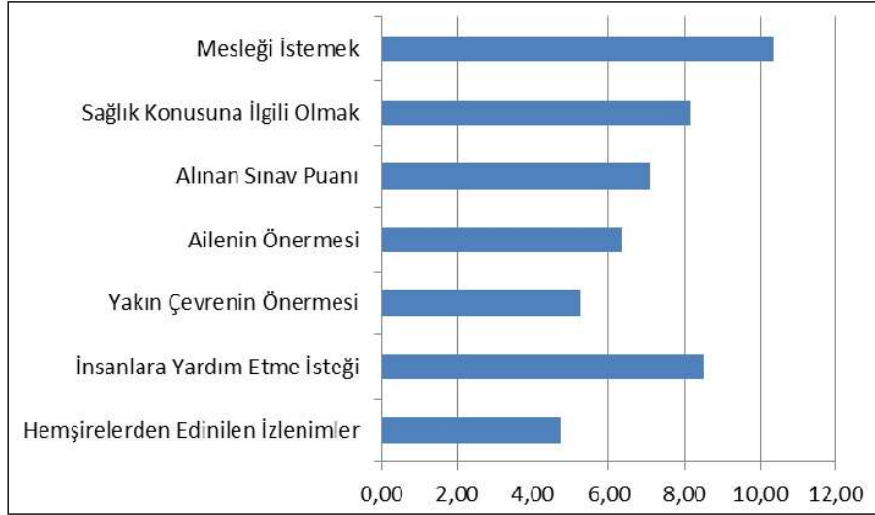
Elde edilen değerlere göre; İş Geliri kriteri, 12,06 puanıyla en yüksek bütünsel öneme sahipken, İş Bulma Olanakları 11,46 ve Mesleği İstemek kriteri 10,37 puana sahip olmuştur. Elde edilen değerler Tablo 9'da verilmekte olup, grafik görünümleri Şekil 2. ve Şekil 3.'tedir.

Tablo 9: Erkek Öğrenciler İçin Kriterlerin Bütünsel Önem Dereceleri

Meslek Seçimi	2. seviye	3. seviye	Çarpım	*100
Kişilik Özellikleri	0,51			
Mesleği İstemek	0,21	0,10	0,021	10,37
Sağlık Konusuna İlgili Olmak	0,16	0,08	0,016	8,17
Alınan Sınav Puanı	0,14	0,07	0,014	7,10
Ailenin Önermesi	0,13	0,06	0,013	6,35
Yakın Çevrenin Önermesi	0,10	0,05	0,010	5,26
İnsanlara Yardım Etme İsteği	0,17	0,09	0,017	8,54
Hemşirelerden Edinilen İzlenimler	0,09	0,05	0,009	4,73
Meslek Özellikleri	0,49			0,00
İş Bulma Olanakları	0,23	0,11	0,023	11,46
Sosyal Statü Sahibi Olmak	0,09	0,05	0,009	4,58
Medyadaki Hemşirelik Algısı	0,06	0,03	0,006	3,21
Çalışma Koşulları	0,17	0,08	0,017	8,26
İşin Çeşitlilik İçermesi	0,09	0,04	0,009	4,35
Uzmanlaşmaya Açık Olması	0,11	0,06	0,011	5,55
İş Geliri	0,24	0,12	0,024	12,06

Şekil 2: Erkek Öğrenciler İçin Meslek Özellikleri Bütünsel Önem Değerleri

Şekil 3: Erkek Öğrenciler İçin Kişilik Özellikleri Bütünsel Önem Değerleri**Kız Öğrencilerin Kıyaslamaları**

Kız öğrencilerde meslek özellikleri için en yüksek görelî önem vektörüne sahip kriterler İş Geliri, İş Bulma Olanakları ve Uzmanlaşmaya Açık Olması olmuştur. Elde edilen değerleri Tablo 10.da verilmektedir.

Tablo 10: Kız Öğrenciler İçin Meslek Özellikleri Karşılaştırma

	İş Bulma Olanakları	Sosyal Statü Sahibi Olmak	Medyadaki Hemşirelik Algısı	Çalışma Koşulları	İşin Çeşitlilik İçermesi	Uzmanlaşmaya Açık Olması	İş Geliri	Görelî Önem Vektörü
İş Bulma Olanakları	1,00	3,36	4,24	2,89	1,24	0,81	0,71	0,21
Sosyal Statü Sahibi Olmak	0,30	1,00	2,41	1,22	0,74	0,65	0,37	0,10
Medyadaki Hemşirelik Algısı	0,24	0,41	1,00	0,49	0,41	0,34	0,22	0,05
Çalışma Koşulları	0,35	0,82	2,05	1,00	0,65	0,81	0,34	0,09
İşin Çeşitlilik İçermesi	0,81	1,35	2,43	1,53	1,00	0,73	0,43	0,13
Uzmanlaşmaya Açık Olması	1,23	1,54	2,96	1,23	1,36	1,00	0,43	0,15
İş Geliri	1,41	2,68	4,55	2,94	2,30	2,35	1,00	0,28
Toplam	5,33	11,16	19,64	11,30	7,71	6,69	3,50	

Kişilik özellikleri için İnsanlara Yardım Etme İsteği, Sağlık Konusuna İlgili Olmak, Ailenin Önermesi kriterleri en yüksek görelî önem vektörüne sahip kriterlerdir. Elde edilen değerleri Tablo 11'de verilmektedir.

Tablo 11:Kız Öğrenciler İçin Kişilik Özellikleri Karşılaştırma

	Mesleği İstemek	Sağlık Konusuna İlgili Olmak	Alınan Sınav Puanı	Ailenin Önermesi	Yakın Çevrenin Önermesi	İnsanlara Yardım Etme İsteği	Hemşirelerden Edinilen İzlenimler	Görelî Önem Vektörü
Mesleği İstemek	1,00	0,74	1,14	1,13	1,38	0,39	1,78	0,13
Sağlık Konusuna İlgili Olmak	1,36	1,00	1,39	1,39	1,81	0,55	2,55	0,17
Alınan Sınav Puanı	0,88	0,72	1,00	1,06	1,56	0,45	1,55	0,13
Ailenin Önermesi	0,88	0,72	0,95	1,00	2,33	0,63	1,81	0,14
Yakın Çevrenin Önermesi	0,73	0,55	0,64	0,43	1,00	0,41	1,16	0,09
İnsanlara Yardım Etme İsteği	2,59	1,82	2,20	1,58	2,45	1,00	4,08	0,27
Hemşirelerden Edinilen İzlenimler	0,56	0,39	0,65	0,55	0,86	0,25	1,00	0,07
Toplam	7,99	5,94	7,96	7,14	11,39	3,68	13,93	1,00

Kız öğrenciler için Meslek Seçimi karşılaştırmasında Kişilik Özellikleri 0,47 göreceli önem değerine sahipken Meslek Özellikleri 0,53 önem değerine sahip olmuştur. Bu değerler Tablo 12.'de verilmektedir.

Tablo 12. Kız Öğrenciler İçin Meslek Seçimi Karşılaştırma

	Kişilik Özellikleri	Meslek Özellikleri	göv
Kişilik Özellikleri	1,00	0,88	0,47
Meslek Özellikleri	1,14	1,00	0,53
	2,14	1,88	

Kız öğrenciler için de Meslek Seçimi, Kişilik Özellikleri ve Meslek Özellikleri için Tutarlılığın belirlenmesine λ_{enb} değeri belirlenmiş ve CR değerlerine göre tutarlık sonuçları saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo13. de verilmektedir. Burada da Tutarlılık oranı değeri %10'dan küçük olduğu için seçimlerin tutarlı olduğu söylenebilmektedir.

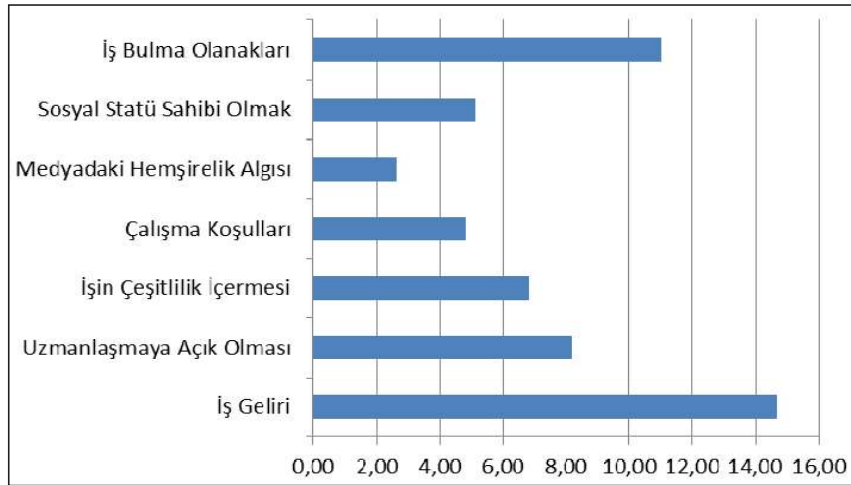
Tablo 13:Kız Öğrenciler İçin Tutarlılık

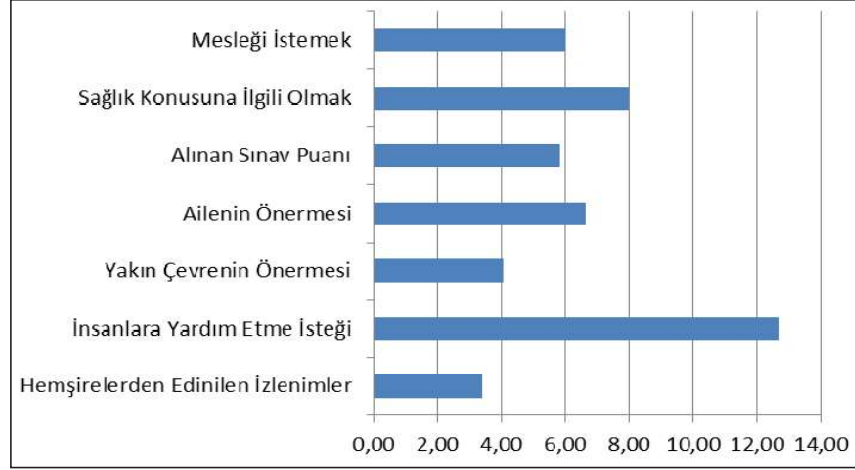
	n	λ_{enb}	CI	RI	CR=CI/RI
Meslek Seçimi	2,000	2,000	0,000	0,000	-
Kişilik Özellikleri	7,000	7,091	0,015	1,320	0,012 <0,1
Meslek Özellikleri	7,000	7,133	0,022	1,320	0,017 <0,1

Kız öğrenciler için de Kişilik ve Meslek Özellikleri için bütünsel öncelik değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen değerlere göre; İş Geliri kriteri, 14,71 puanıyla erkek öğrencilerde olduğu gibi en yüksek bütünsel öneme sahipken, İnsanlara Yardım Etme İsteği 12,71 ve İş Bulma Olanakları kriteri 11,01 puanla bu değeri izlemektedir. Elde edilen değerler Tablo 14.'te verilmekte olup, grafik görünümleri Şekil 4. ve Şekil 5.'tedir.

Tablo 14: Kız Öğrenciler İçin Öğrenciler İçin Kriterlerin Bütünsel Önem Dereceleri

Meslek Seçimi	2. seviye	3. seviye	Çarpım *100
Kişilik Özellikleri	0,47		
Mesleği İstemek	0,13	0,06	6,03
Sağlık Konusuna İlgili Olmak	0,17	0,08	8,00
Alınan Sınav Puanı	0,13	0,06	5,84
Ailenin Önermesi	0,14	0,07	6,65
Yakın Çevrenin Önermesi	0,09	0,04	4,04
İnsanlara Yardım Etme İsteği	0,27	0,13	12,71
Hemşirelerden Edinilen İzlenimler	0,07	0,03	3,39
Meslek Özellikleri	0,53		
İş Bulma Olanakları	0,21	0,11	11,01
Sosyal Statü Sahibi Olmak	0,10	0,05	5,15
Medyadaki Hemşirelik Algısı	0,05	0,03	2,61
Çalışma Koşulları	0,09	0,05	4,83
İşin Çeşitlilik İçermesi	0,13	0,07	6,82
Uzmanlaşmaya Açık Olması	0,15	0,08	8,21
İş Geliri	0,28	0,15	14,71

Şekil 4: Kız Öğrenciler İçin Meslek Özellikleri Bütünsel Önem Değerleri

Şekil 5: Kız Öğrenciler İçin Kişilik Özellikleri Bütünsel Önem Değerleri

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin hemşirelik mesleğini seçim aşamasında bu mesleği seçmelerinde ele aldıkları kriterlerin önem düzeylerinin bilinmesi karar aşamasında olan öğrencilerin ihtiyaç duyabilecekleri bilgilerin sağlanması, gerekli tanıtımların ve eğitimlerin planlanması için yol gösterici olacaktır. Bu çalışma ile ortaöğretim düzeyindeki okullarda meslek seçimi sırasında hemşireliği seçme konusunda yardımcı olabilecek sonuçların elde edilebileceği bir uygulama yapılması hedeflenmiştir. Çalışmanın verileri Balıkesir Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu'nda gerekli izinlerin alınmasıyla 2016 yılı güz dönem başlangıcında yeni kayıt yapan 140 öğrenci içinden veri alınabilen 36'sı erkek 71 tanesi de kız olmak üzere 107 öğrencinin kişisel yargıları dikkate alınarak yapılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin dörtte üçü mesleği isteyerek seçtiklerini bildirmişlerdir. Kızlarda % 76,06, erkeklerde % 63,89 oranıyla ilk 5 tercih arasında seçerek gelmişlerdir. Bu durum da büyük çoğunluğunun mesleği isteyerek ve ilk tercihleri arasında yer vererek seçim yaptığını göstermektedir. Aralarındaki Sağlık Meslek Lisesi mezunu oranları yaklaşık olarak %15 civarındadır. Erkek öğrencilerin %80,56'sının yakın çevresinde sağlık çalışanının ve 72,22'sinin yakın çevresinde hemşirenin bulunması meslek konusunda kısmen de olsa bilgi sahibi oldukları şeklinde yorumlanabilir. Kızlarda ise bu oranların her ikisi de 63,38 olarak gerçekleşmiştir.

Yapılan bu çalışma sonucunda erkek öğrenciler için öne çıkan kriterler sırasıyla İş Geliri, İş Bulma Olanakları, Mesleği İstemek, İnsanlara Yardım Etme İsteği, Çalışma Koşulları, Sağlık Konusuna İlgili Olmak kriterleri olmuştur. Bu sıralama öğrencilerin öncelikle iş geliri ve iş bulma kolaylığı özelliklerini

önemsediklerini ve meslek seçiminde de mesleği isteme özelliğini önemsediklerini göstermektedir. Hemşirelik mesleği için insanlara yardım etme isteğine sahip olmanın önemli bir özellik olduklarını düşünmektedirler ve çalışma koşullarını da pek çok faktörden daha önemli olarak görmektedirler. Erkek öğrenciler için en düşük puanlı kriterler; Medyadaki Hemşirelik Algısı, İşin Çeşitlilik İçermesi, Sosyal Statü Sahibi Olmak, Hemşirelerden Edinilen İzlenimlerdir.

Kız öğrencilerin karşılaştırma sonuçları dikkate alındığında İş Geliri, İnsanlara Yardım Etme İsteği, İş Bulma Olanakları, Uzmanlaşmaya Açık Olması, Sağlık Konusuna İlgili Olmak kriterlerinin öne çıktığı görülmektedir. Aralarında puan derecesi farkları olsa da bu kriterlerin büyük çoğunluğu erkek öğrenciler için de öne çıkan kriterlerdir. Ancak kız öğrenciler için mesleği istemek çok önemli bulunmamış, uzmanlaşmaya açık olması daha önemli bir kriter olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışma koşulları erkekler için öncelikli seçim kriterlerinden birine dönüşürken kız öğrenciler için düşük karşılaştırma puanı ile sonuçlanacak şekilde yargılanmıştır. Öğrencilerin en az önemsedikleri kriterler ise, Medyadaki Hemşirelik Algısı, Hemşirelerden Edinilen İzlenimler, Yakın Çevrenin Önermesi ve Çalışma Koşullarıdır.

Sonuç olarak bu çalışma; hemşirelik mesleğine yönelik seçim yapma düşüncesinde olan bir öğrencinin karar verme aşamasındaki karmaşıklığı giderecek desteklerin verilmesinde yol gösterici sonuçlar sunmaktadır. Öğrencilerin önem verdikleri kriterler için öncelikli olacak şekilde hemşirelik mesleği özellikleri ile ilgili uyumlu yönlerin öğrencilere aktarılması, mesleği daha çok isteyecek ve bu mesleği severek yapabilecek öğrencilerin yönlendirilmesini sağlayabilir. Çalışmanın geliştirilebilmesi için de ayrıca, farklı Sağlık Yüksek Okullarında da uygulamalar yapılarak yüksekokullara göre bir sıralama farkı oluşup oluşmadığı sorgulanabilir.

KAYNAKÇA

- Ergün, G. ve Güzel, A. (2016). Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, *International Journal of Human Sciences*,13(2016-1), 1272-1284.
- Evren, R. ve Ülengin, F. J. (1992). *Yönetimde Karar Verme*. İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası
- Dal, Ü., Arifoğlu, B.Ç. ve Razi, G.S. (2009). What Factors Influence Students in Their Choice of Nursing in North Cyprus?, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(2009-1): 1924–1930.
- Göksu, A. ve Güngör, İ. (2008). Bulanık Analitik Hiyerarşik Proses ve Üniversite Tercih Sıralamasında Uygulanması, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (2008 -3), 1-26.
- Kalkım, A., Sağkal, Midilli T., Uğurlu, E., Gülcan, E., (2015). Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimi Ve Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi, *UHD Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, (2015-4), 41-60.
- Kersten, J., Bakewell, K, ve Meyer, D. (1991). Motivating Factors in a Student's Choice of Nursing as a Career. *Journal of Nursing Education*, 30.(1991 - 1), 30-33.
- Law, W. ve Arthur, D. (2003).What Factors Influence Hong Kong School Students in Their Choice Of a Career in Nursing?, *International Journal of Nursing Studies*, 40(2003 - 1), 23-32.
- Önder, E., Önder, G., Kuvat, Ö. ve Taş, N. (2014). Identifying the Importance Level of Factors Influencing the Selection of Nursing as a Career Choice Using AHP: Survey to Compare the Precedence of Private Vocational High School Nursing Students and their Parents, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* , 122(2014 – 3), 398-404.
- Önler, E. ve Saraçoğlu, G.V. (2010). Hemşirelikte Meslek Seçimi Ölçeğinin Güvenilirlik ve Geçerliliği, *DEUHYO ED*, 3(2010 - 2), 78-85.
- Özdemir, M. S. (2002). Bir İşletmede Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanılarak Performans Değerlendirme Sistemi Tasarımı, *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 13(2002 - 2), 2-11.
- Seçim, H., Sabuncuoğlu,N. , Babadağ, K. , Taşocak, G. ve Atabek, T. (1996). *Hemşirelik Esasları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları No,496, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No, 225.
- Rognstad, M. (2002). Recruitment to and Motivation For Nursing Education and the Nursing Profession, *Journal of Nursing Education*, 41 (2002 – 7), 321.
- Saaty, T.L. (1990). How To Make Decision: The Analytic Hierarchy Process, *European Journal of Operational Research*, 48(1990), 9-26.

- Saaty, T.L. (2008). Decision Making With the Analytic Hierarchy Process, *International Journal of Services Sciences*, 1 (2008- 1), 83-98.
- Sarıkaya, T., ve Khordshid, L. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2009-2), 393-423.
- Şirin, A., Öztürk, R., Bezci, G., Çakar, G. ve Çoban, A. (2008). Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Mesleği Uygulamaya Yönelik Görüşleri, *Dirim Tıp Gazetesi*, 83(2008-3), 69-75.
- Timör, M. (2001). *Yöneylem Araştırması ve İşletmecilik Uygulamaları*, İstanbul: İ.Ü. Basımevi, Yayın No: 280.
- Uyguç N. (2003). Cinsiyet, Bireysel Değerler Ve Meslek Seçimi, *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 18(2003-1), 93-103.
- Ünal, S., Gürhan N., Saral, E., Özbaş, A. A. (2008). Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri ve Hemşirelik Mesleğini Seçme Nedenleri, *İ.Ü.F.N. Hem. Derg.*, (2008) 16 (2008-63), 179-187.
- Zencir, G. ve Eşer, İ.(2016). Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelik Mesleğine Yönelik Tutumları İle Hemşirelik Tercihi Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(2016- 2), 30-37.
- Zysberg, L. ve Berry, D. (2005). Gender and Students' Vocational Choices in Entering the Field of Nursing, *Nursing Outlook*, 53(2005 - 4), 193-198.